

implevit; v. 19, 10. 2° Pseudopostolorum calumniam inde illatam, sibi metipsum obijci per questionem. Nunquid, etc., v. 17. 3° Suspensi, et tantisper dilata sue moris ratione, suas nihilominus predicationes veras et constantes esse probat; quia, ut Dei summè veritatis apostolus, predicavit; quia Christum Filium Dei, eternam

veritatem, et Dei promissionum adimpletionem predicavit; quia Deus suas predicationes confirmavit signis et prodigiis, eumque verum Dei apostolum authenticè declaravit Spiritus sancti charismatibus. Stabilità sic v. 18, 19, 20, 21, 22, predicationum suarum veritate; v. 25, reddidit suae moris rationem.

PARAPHRASIS.

1. Paulus, per Dei voluntatem apostolus Jesu Christi, et Timotheus, tum propter fidem, tum propter dignitatem, frater; Ecclesiae Dei, quae est Corinthi, et omnibus sanctis, qui Christo serviunt in universa Achaia, salutem dicunt.

2. Gratia et pax vobis detur, et multiplicetur à Deo Patre nostro, et à Domino nostro Jesu Christo.

3. Benedicatur ac laudetur Deus, qui et Pater est Domini nostri Jesu Christi, et ideò in nos pater summè misericors, et Deus omnis verè atque perfectè consolationis fons et auctor.

4. Qui nos in omni tribulatione nostrà consolatur, ad hoc ut et nos ipsi possimus eos consolari, qui in quaecumque sunt angusti, per eam quam à Deo recipimus consolationem, illam in afflictorum corda refundentes.

5. Quia, sicut abundant tribulationes, quas pro Christo patimur; ita et abundat consolatio, quae per Christum fruimur.

6. Sive autem affligimur, id vobis utile; id enim ad vestram exhortationem et salutem cedit, quatenus nostro exemplo vos Deus hortatur ad tribulationes fortiter ferendas, quibus ad salutem pervenitis: sive consolationibus afflicimur; id ad vestram etiam consolationem confert; quia, ut dixi v. 4, ideò nos consolatur Deus, ut consolationem nostram vobis refundamus: sive in nos excitamur à Deo, id pariter ad vestram salutem cedit; quia hinc aptiores reddimur ad vos exhortandos ad salutem. Quae efficit in vobis tolerantiam earumdem tribulationum, quas et nos apostoli patimur.

7. Propter quod spes, quam de vestrà salute concepimus, firmior redditur ac securior:

Quia scimus quòd sicut afflictionum nostrarum participes estis; ita eritis aeterni solatii.

8. Nolo vos, fratres, ignorare tribulationem, quae nobis in Asia contingit. Scitote ergo quoniam excessivè afflictionum pondere pressi sumus, et graviore quam sustinerent vires humanae; ita ut vita nobis esset tædiosa.

9. Sed et tanta fuit periculi magnitudo, ut animus noster intus judicaret nos certò morituros: et hoc ita permisit Deus, ut tantis crepti periculis, discamus non in nobis fidere, sed in Deo solo; qui cum vult, non à mortis tantum periculo liberat, sed et mortuos suscitavit ad vitam.

10. Reverà ipse est, qui nos de tantis mortis periculis eripuit; ipse est qui et nunc eruit; spero autem quòd et adhuc eripiet in futuro.

11. Si per vestras ad Deum preces adjuvetis, idque peto ut donum Dei, scilicet salus mea, mihi per mul-

tos procurata, et ob multos collata, à multis etiam gratiarum actione, meà vice recolatur.

12. Has preces vestras, hocque Dei per vestras preces auxilium spero; quia, quòd meà gloriatio est, conscientia mea mihi testimonium reddit, quòd ubicumque, et maximè apud vos, animo simplici et sincero, quasi Deo spectante, me gessi; non in sapientia carnali, sed in sapientia quae mihi per gratiam Spiritus sancti data est.

13. Vos ipsi mihi testes estis: non enim alta tunc scribo vobis, quam quae vos ipsi legistis, et cognovistis in meà apud vos conversatione: spero autem quòd eundem me semper videbitis.

14. Sciat de facto pars, saltem aliqua, vestram jam cognovit me talem esse; ut de me, doctore vestro, gloriari possit, sicut et ego de vobis, discipulis meis, glorior in die iudicii.

15. Confusus de hoc vestro in me affectu; antehac sincerè volui ad vos venire, ut geminatum à me beneficium haberetis.

16. Staturaem enim per vos transire, iturus in Macedoniam, et iterum à Macedonià ad vos redire, et apud vos permanere; à vobis postea in Iudaeam deducendus.

17. Cum ergo id reverà vulerim, et tamen de facto non prastiterim; numquid propterea levis sum, et inconstans; aut numquid quae facere cogito, ea animo carnali, et mea quærens delibero: hincque unum dico, aliud facio?

18. Quidquid sit de me, de quò postea; fidelis tamen, et summè verax est Deus: ideò Evangelium ejus, quòd apud vos predicavimus, est verum, et constans, mutationi non obnoxium, aut falsitatis.

19. Etenim Jesus Christus, quem ego, Syllas et Timotheus inter vos predicavimus; Dei Filius est, et veritas ipsa; ideò ejus Evangelium contradictioni non obnoxium, sed constans veritas est.

20. Ita verus est Jesus Christus, Dei Filius, ut sit omnium Dei promissionum veritas et complementum. Ideò per ipsum Deo credimus, quòd nostra est gloria.

21. Deus autem est, qui nos inter vos confirmat suos apostolos et in Christo ministros; ipse est et qui nos unxit Spiritu suo;

22. Qui et nos signavit per sua charismata, et qui dedit in cordibus nostris Spiritum sanctum, arrhabonem promissionum suarum.

23. Jam ut dilationis meae vobis reddam rationem, testem invoco Deum, volens ut me puniat, si fallo: ideò nondum veni Corinthum, vestri causa, ne severitate apostolica cogerer uti.

24. Non quòd ob fidem vestram velimus in vos dominari; sed quia volumus gaudium vestro cooperari,

quippe qui statis in fide, et in eà firmi estis.

COMMENTARIA.

VERB. 1. — PAULUS APOSTOLUS JESU CHRISTI... Vide in hoc proœmium dicta initio primò ad Corinthios, ac speciatim, quòd Dei voluntas debeat esse apostolata, et omnis ecclesiasticae potestatis origo.

ET TIMOTHEUS FRATER. Recens Corintho redierat, quò miserat illum Apostolus, ut in primà Epistola, cap. 16, v. 10. Hinc notus erat et charus Corinthiis, quibus virtutis suae experientiam dederat, ait divus Chrysostomus et Theophylactus; et ideò Paulus illum sibi jungit in salutatione.

ECCLESIAE DEI, QUAE EST CORINTH, CUM OMNIBUS SANCTIS, id est, christianis. Cur autem sancti vocentur christianis, vide initio primae Epistolae ad Corinthios; qui SENT IN UNIVERSA ACHAEA. Corinthus erat Achaiae metropolis; Achaia autem pars Graeciae. Quia omnibus illis communes erant morbi, communem illis scribit Epistolam, quò omnibus medeatur.

VERB. 2. — GRATIA VOBIS ET PAX... Supple detur et multiplicetur.

GRATIA, id est, principium omnium bonorum, et pax, aeterna scilicet, omnium bonorum ultimum et finis, et consequenter cætera bona inter utrumque continentia. Ecce bona christianis desideranda, gratia et pax.

A DEO PATRE NOSTRO, id est, à totà sanctissimà Trinitate, quae est Pater noster. Ecce bonorum omnium fontem, et causam efficientem, à quà omne bonum procedit.

ET DOMINO JESU CHRISTO. Ecce Mediatorem, per quem omnia; causamque meritoriam gratiae et pacis. Vide dicta in Epistola ad Rom., cap. 4, v. 7.

VERB. 3. — BENEDICTUS DEUS, id est, benedicatur et laudetur Deus, eique gratiae agantur: nostrum enim, benedicere, est bonum recognoscere, ait divus Thomas.

DEUS ET PATER DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI. Deus, inquam, qui est Pater Domini nostri Jesu Christi et ideò Pater in nos misericordissimus.

PATER MISERICORDIARUM, id est, summè misericors, à quo miserationes, tanquam à fonte profluent, manantque misericordiae, ait Theodoretus.

DEUS TOTIUS CONSOLATIONIS, id est, omnis verè et perfectè consolationis auctor. Deus est verè Pater misericordiae. Quare? quia de suo bonus, misericordiam in nos, quasi de suis visceribus effundit, et gratiam ex seipso parit. Secus est de ulione et

VERB. 4. — Paulus apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, et Timotheus frater. Frater, id est, copostolus, ut Papa episcopos, episcopos canonicos, abbas monachos fratres vocant.

Ecclesiae Dei, quae est Corinthi, cum omnibus sanctis qui sunt in universa Achaia; quia Corinthus Achaiae metropolis erat, ad quam ceteri ejusdem provinciae confluebant.

VERB. 2. — Gratia vobis et pax à Deo Patre nostro, etc., subaudi, multiplicetur.

VERB. 3. — Benedictus Deus et Pater Domini nostri

justitia, quae ex nostro, id est, de peccatis nostris sumit originem. Hinc Deus non dicitur pater ultionis, pater justitiae. Deus est Pater misericordiarum, quare? quia misericordiae Domini multa, infinitae. Misericordiae nostrae multae quidem; à misericordiae Domini infinitae. Hinc misericordiam supercalat iudicium. Sed ab Apostolo discit, quòd Deus in nos sit summè misericors et misericordiarum Pater, omnisque consolationis Deus; quia Deus et Pater est Domini nostri Jesu Christi; qui pro nobis moriens lacrymis et clamore valido precatus est à Patre misericordiam. Hinc ergo discit, per Christum, et ob Christum, per Christi lacrymas, per Christi sanguinem pro te effusum, petere misericordiam.

VERB. 4. — QUI CONSOLATUR NOS... Graecè, consolans nos. Laudetur, inquam, Deus omnis et integre consolationis auctor; et quòd nos omni verè consolatione cumulat in omnibus nostris afflictionibus.

UT POSSIMUS ET IPSI... ad hoc ut et nos ipsi possimus eos consolari, qui in quaecumque sunt angustia.

PER EXHORTATIONEM, id est, per consolationem; nomen Graecum, παρακαλεω, exhortationem significat et consolationem. Hinc noster interpret veritè exhortationem, et benè, quia consolatio divina est et exhortatio. Ut possimus ergo quoscumque afflictos consolari per eam consolationem, quam à Deo recipimus, illam scilicet in afflictorum corda refundentes.

Observatio moralis.

Hic mirare! Apostoli humilitatem, qui nihil sibi à Deo, pro semetipso dari putat, sed pro aliis; quique propter alios, Deum sibi bonum et consolatorem esse credit. Omnia sua refert ad Ecclesiae utilitatem. Mirare 2° et sanctam Apostoli artem: promiserat Corinthiis ad eos se venturum; et quia distulit promissum, timet ne propterea doleant Corinthii, quasi fuerint aliis ab Apostolo postpositi; hinc mirà arte hinc sibi viam parat, ad excusandam adventus sui moram. Siquidem hujusmodi divinae gloriae predicatio, purgationis vice apud eum est... ait D. Chrysostomus. Per hanc enim gratiarum actionem, indicat quòd magna fuerint pericula, quae ipsum inhihnerint, et à quibus liberatus, gratias agit. Theophylactus. Hinc autem discit quòd Deus sanctos quidem suos non propter praeservat, aut liberat à malis; sed eos in suis afflictionibus semper consolatur; eorum corda

Jesu Christi. Benedictus sit Deus, id est, laudetur à nobis Deo propter opera suae bonitatis erga nos exhibita.

Pater misericordiarum (misericordissimus) et Deus totius consolationis, omnis consolationis.

VERB. 4. — Qui consolatur nos in omni tribulatione nostrà. Nos intelligit seipsum et socios Evangelii ministris, ac si diceret, consolatur noster. Etenim proprium est electorum, in aestu tribulationis non relinquere sine refrigerio consolatiois divinae.

Ut possimus et ipsi consolari eos, qui in omni pres-

sic intus roborando, ut et alios ipsi possint consolari.

Hæc omnia exprimit Apostolus, dicens, *qui consolatur nos...* Non dixit, qui non sint nos affligi, hoc enim tum Dei potentiam declarat, tum eorum qui calamitatis premuntur patientiam auget, et consequenter gloriam, ait D. Chrysostomus. Sed dixit, *qui consolatur nos in omnibus...* non in hæc aut illa tantum, sed in omni; idem D. Chrysostomus. Hæc est ergo novæ legis gratia, non à malis preservari, aut liberari; quod in veteri Testamento fiebat sæpè; sed in malis internâ consolatione, fortes reddi atque constantes.

Hoc discrimen nobis indicavit ipse Christus, in cruce pendens, et Patri suo per os prophete dicens: *In te speraverunt patres nostri, speraverunt et liberasti eos; ad te clamaverunt et salvi facti sunt.* Ecce patriarcharum et antiquorum sanctorum à malis divinitus liberationem. *Ego autem sum vermis et non homo, opprobrium hominum et abjectio plebis.* Ecce Christi derelictionem in doloribus et opprobriis. Sed ecce dolorum et opprobriorum sanctificationem, et quasi deificationem, in personâ Christi. Et ecce solidam christianitatem in doloribus et opprobriis consolationem. Christo Deo sum similis, sum conformis; communico Christi passionibus. Hinc gaudium; hinc vis, robur et consolatio interna. Dum patior, sum quod fuit Christus. Sum vir doctus, sicut et Christus. Opprobrium sum hominum sicut et Christus. *Communicantes ergo Christi passionibus, gaudete,* 1 Pet., v. 15. Ex quo Deus pro nobis passus est, honorificum est, letum est pati pro Deo. Ex quo Deus pro nobis vir dolorum factus est, honorificum est, sanctum est, divinum est dolere, sentire, pro Deo pati. Dolores et opprobria Christus in sua personâ consecravit, deificavit; sed et eis vim dedit sanctificandi, deificandi patientes christianos. Cùm itaque communicamus Christi passionibus, opprobriis et doloribus, gaudemus; non liberationem à passione, non descensum à cruce petamus, sed gratiam christianam, quâ roborati libenter patiamur.

VERS. 5. — QUONIAM SICUT ABUNDANT PASSIONES CHRISTI, id est, quas pro Christo patimur; ITA ET PER CHRISTUM ABUNDAT CONSOLATIO NOSTRA. Qui pro Christo affligitur, per Christum roboratur et divino auxilio consolationem recipit, afflictioni proportionatam: quò major passio, eò major est consolatio. Hoc nove rat, crucis amator B. Andreas, qui in cruce pendens Deum orabat, ne sineret eum à cruce separari; quia, inquietabat, virtutem sanctæ crucis agnovi. Sed heu! hoc iniquamur plerique, qui pati timeamus, et nihil

sua aut, per exhortationem, quâ exhortamur et ipsi à Deo. Ut dicat S. Thomas: Qui non est consolatus, nescit consolari.

VERS. 5. — QUONIAM SICUT ABUNDANT PASSIONES CHRISTI in nobis. Passiones Christi vocat quas pro Christo patimur; ita Ambrosius; q. d.: Ne despondeas animum, quisquis poteris afflictiones et mala, quia quantum exuberant mala, tantum exuberant consolationes. Ita et per Christum abundat consolatio nostra. Pro magnitudine passionum, etiam consolationis materiam et effectum subministrat.

VERS. 6. — SITE AUTEM TRIBULAMUR PRO VESTRâ EX-

ardentibus, quam à cruce liberari petimus. O Deus bone! Deus misericors! Pater misericordiarum et Deus totius consolationis, da mihi virtutem sanctæ crucis agnoscere, ut eam diligam, eam desiderem, in eâ gaudeam. Veræ et celestis consolationis fons est, mater gloriæ, scala paradisi; initiatio ad æternam beatitudinem.

VERS. 6. — SIVE AUTEM TRIBULAMUR... In hoc textu notandum 1° quòd CONSOLAMUR ET EXHORTAMUR passivè sumi debeant, ut olim usurpabantur; quòd autem passiva sint, patet ex Græco. Notandum 2° quòd in Græco et in Syriaco duo tantum sint membra, scilicet, *sive tribulamur... sive consolamur...* Deest autem, *sive exhortamur*: et cum fundamento; cùm unicum sit verbum in Græco significans et *consolamur* et *exhortamur*. Vel ergo, per scribas, unum alteri additum est; vel noster interpres voluit utrumque verbi *παρακαλέω*, significationem exprimit. Notandum 3° quòd paulo aliter construuntur hi duo versus sextus et septimus in Græco, et apud divum Chrysostomum, Theodoretum, Theophylactum. D. Chrysostomus sic legit: *Sive autem tribulamur, pro vestrâ consolatione et salute, quæ operatur in tolerantia earumdem passionum, quas et nos patimur; et spes nostra firma est pro vobis. Sive consolamur, pro vestrâ consolatione et salute, scientes quòd sicut estis socii passionum, ita eritis consolationis.* Sed melior est nostre Vulgata constructio, quam servat etiam Syriaca et Arabica versio; sensusque est, qui in paraphrasi exprimitur: *Sive affligimur, id vobis utile, etc.* Vide paraphrasim. Magistorum exempla sunt discipulorum hortamenta. *Sive consolationibus afficimur, id etiam ad vestram consolationem conferri, etc.* Vide paraphrasim.

SIVE EXHORTAMUR, id est, sive intus excitamur et confortamur à Deo, id pariter ad vestram salutem cedit; quia per hoc aptiores reddimur ad vos hortandos et excitandos ad salutem.

QUE OPERATUR... Græc., *effecta*, id est, que vestra salutem efficitur per tolerantiam, etc. D. Chrysostomus *quæ efficitur in tolerantia*, etc. Notat expressè quòd D. Paulus non dixit, que efficit, sed *quæ efficitur*. Juxta nostram Vulgatam, *quæ operatur tolerantiam*, etc., que salutem à vobis sperata, vos animat ad ferendas tribulationes similes eis, quas nos apostoli patimur. Salus ergo efficit tolerantiam tribulationum, ut causa finalis, sicut, v. g., sanitas sperata efficit sumptionem amare medicinæ.

VERS. 7. — UT, Græc., *ut*, et. Syr., Arab., Æthiop., et.

hortatione et salute, q. d.: Tribulationes patimur, ut vos consolemur et salvemus, et ut patientiâ nostrâ, spe in Deum, ejusque consolatione vos animemus ad afflictiones nobiscum pro fide fortiter ferendas. Ita Ambrosius.

Sive consolamur pro vestrâ consolatione, sive exhortamur pro vestrâ exhortatione et salute. Quæ operatur tolerantiam earumdem passionum, quas et nos patimur. Quæ (scilicet salutem), quasi finis exoptatus operatur tolerantiam.

VERS. 7. — Ut spes nostra firma sit pro vobis. Spem, inquit, firmam et certam animo cepi pro vobis, id

UT SPES NOSTRA FIRMA... propter quòd, scilicet, quia sicut et nos patimur; idèò spes, quam de vestrâ salute concepimus, firmior ac securior redditur.

SCIENTES, id est, scimus enim quòd sicut socii PASSIONUM ESTIS, sic eritis et beatitudinis. Nota, *scientes*, scimus. Scientia est certa et evidens, quòd si passionum socii simus, et æternæ consolationis erimus socii.

Observatio moralis.

Quanta hinc animæ fidelis afflicte consolatio! Afflicto semen est beatitudinis, artha gloriæ, certitudo est consolationis futuræ. Salus æterna per tribulationum tolerantiam efficitur. Tribulatio efficit salutem, rectaque ducit ad beatitudinem. Quid ergo animæ tribulata faciendum? Deo salutem illius operanti subdatur: sese sub Dei potenti manu humiliet; se duci sinat, licet repugnante naturâ, quò Deus salvator illam post se ducit. Audiat illum intus dicentem sibi, tolle crucem tuam, et veni, sequere me, si socius fueris passionum, socius eris et gloriæ. Crux ad beatitudinem recta et secunda via. Firmiter ergo, securè et tranquillè beatitudinem speret anima christiana patiens christianè.

VERS. 8. — NON ENIM VOLUMUS... Specialius explicat mala, que recens passus est, et quæ Corinthiis nondum erant nota; sicut et semetipsum Corinthiis explicat, et Corinthiorum animos sibi conciliat, hoc in eos charitatis indicio: signum enim amoris est sua aliis confidenter declarare. Nolo vos, fratres mei, ignorare tribulationem quæ nobis contigit in Asiâ, et, ut putatur, Ephesi. Creditur enim quòd loquatur de persecutione à Demetrio excitatâ, de quâ Act. 19.

QUONIAM SUPRA MODUM Græc., *πάντοτε*, secundum exsuperantiam, per excessum. Excessivè gravati sumus, pondere tribulationis, non secus ac navis, que præ gravi quadam onere demergitur, ait D. Chrysostomus.

SCIPA VIRTUTEM, id est, humanam potentiam: seu nulla virtus humana tantum pondus ferre potest, in vitâ, nisi Dei gratiâ suffulciatur.

ITA UT TREDERET SOS... tanto pondere pressos, vivere. Idem dixit Job., c. 10: *Tædet animam meam vitæ meæ.* Græc., *ita ut per dubitare nos etiam vivere*, id est, ita ut valdè dubitarem de vitâ. Syr., adèò ut vita nostra propè dissolveretur. Erasmus, ita ut desperarem de salute nostrâ.

est, de consolatione et salute vestrâ: idque propter communicationem passionum.

VERS. 8. — Non enim volumus ignorare vos, fratres, de tribulatione nostrâ, quæ (tribulatio) facta est in Asiâ. Ephesi à Demetrio argentario Dianæ, qui seditionem populi contra Paulum excitavit, quæ penè oppressus fuit Paulus, Act. 19; ita S. Thomas.

Quoniam supra modum gravati sumus supra virtutem, hoc est, supra vires nature et corporis, non gratiæ et animi; nam ope gratiæ, invicto animo, tribulationem hanc Paulus pertulit et superavit. Ita ut tæderet nos etiam vivere. Non absurdè potest intelligi tedium vitæ passus Apostolus ob gravitatem afflictionis. Nam et beatus Job inter adversa dixit: *Tædet animam vitæ meæ*, cap. 10.

VERS. 9. — Sed ipsi in nobismetipsis responsum

VERS. 9. — SED IPSI IN NOBISMETIPSIS RESPONSUM Græc., *decretum*. Syr., *sententiam*; D. Chrysostomus, *sententiam, iudicium, expectationem mortis...*, id est, præ magnitudine periculi, animus noster, quasi respondendo, dictabat, seu judicabat nos certè mortuos. Sicut in eodem statu eramus, ac illi, quibus mortis sententiâ pronuntiata est. Extremum expectabamus momentum.

UT NON SIMUS FIDENTES IN NOBIS, id est, ut tantis erepti periculis discamus non in nobis fidere; sed in Deo qui suscitavit mortuos Græc., *sed in Deo excitante mortuos*; sed in Deo solo, qui non à periculis tantum moris liberat, sed et ab ipsâ morte. Nos quasi suscitavit à mortuis.

VERS. 10. — QUI DE TANTIS PERICULIS Græc., *qui de tantâ morte*. Vide paraphrasim.

VERS. 11. — ADJUVANTIBUS ET VOBIS IN ORATIONE... id est, si per vestras ad Deum preces adjuvetis, UT EX MULTIORUM PERSONIS... Id à vobis peto ut donum Dei, Græc., *illa in nos donatio* (scilicet incolumitas) mihi per multos procurata; vel propter multos collatâ à multis gratiarum actione, meâ vice, meoque nomine recolatur: duplex ergo potest esse sensus. Primus, ut sicut fui per multos procuratum donum; ita et per multos de eo gratiæ reddatur. Secundus, ut sicut propter multos mihi collatum est beneficium, ita per multos, meo nomine, recolatur, seu, ut ait Chrysostomus, ut multe facies (seu persone) gratias agant Deo, quandoquidem multe quodque gratiam acceperunt. Et uterque sensus Paulini cordis humillitatem prodit. 1° in hoc quod nec à se, nec propter se, putat oblatam donum; 2° in eo quòd sicut nec ipse, nec propter se obtinuit; ita nec putat se dignum, qui gratiarum actionem reddat. Disce hinc, quisquis sis, quòd aliorum precibus indiges; cùm ipse Paulus Corinthiorum precibus indigerit. Disce et hinc pro aliis humiliter orare; et pro beneficiis eis à Deo collatis, gratias agere. Utrumque D. Chrysostomus fusè docet; sic enim, inquit, et mandatum explemus, et ad charitatem incitiamur.

VERS. 12. — NAM GLORIA NOSTRA... quasi diceret, hoc spero. Vide paraphrasim. Quia tui conscientiam meam consulo, illa mihi testimonium reddit, quòd est meâ gloriatio, nempe gaudium.

QUOD IN SIMPLICITATE CORDIS ET SINCERITATE DEI. Nimirum, quòd animo simplici, recto et sincero me

moris habuimus, adèò ut non sperarem me supervitutum. Ut non simus fidentes in nobis, sed in Deo. Et dicere eum propheta: *Oculi mei semper ad Dominum*, Psal. 24.

VERS. 10. — Qui suscitavit mortuos: qui (Deus) de tantis periculis nos eripuit et eruit, ex tali tantâque morte, id est, mortis periculis tam potentibus et evidentiibus. Ita Theophyl.

In quem speramus, quoniam et adhuc eripiet. In quo spem firmam collocatum habemus, quòd et deinceps creptum sit, scilicet è malis adhuc obtenturis.

VERS. 11. — Adjuvantibus et vobis in oratione pro nobis, etc., id est, pro dono in nos collato gratiæ agantur per multos pro nobis.

VERS. 12. — Nam gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ. Sensus: Id de quo glorior et in

gessi, quasi spectante Deo,

NON IN SAPIENTIA CARNALI. Ferit obtractatores suos, hypocritas, et eloquentiâ, seu seculari sapientiâ turbidos.

SED IN GRATIA, id est, cum Dei gratiâ et per Dei gratiam et per Spiritûs sancti charismata. In sapientiâ quæ mihi per Spiritum sanctum data est; in signis et prodigiis, quæ Dei gratia faciunt, ait Theophylactus.

IN HOC MUNDO, id est, ubicunque, ABUNDANTIUS APUD VOS...; at maxime apud vos, ô Corinthii. Nam et signa et miracula apud vos edidimus, et curam, diligentiamque majorem adhibuimus; vitamque ab omni reprehensione alienam, ait D. Chrysost.

VERS. 15. — NON ENIM ALIA SCRIBIMUS VOBIS, QUAM QUÆ LEGISTIS ET COGNOVISTIS. Græc., *quæ quæ legis et cognovistis*. Syr., *quæ quæ scitis et cognovistis*. Arab., *legistis vel cognovistis*. Quia de se magnificè locutus est, sibi quæ ipsi testimonium dixit, ipso testes producit; D. Chrysost. Non alia nunc vobis scribo, de meâ simplici et sincerâ ubicunque conversatione; quæ vos ipsi legistis et cognovistis in meis apud vos actionibus. Notum est vobis et perspicuum, quàm simpliciter et sincerè apud vos fuerim conversatus; et de hoc vos ipsi mihi testes esse potestis.

SPERO AUTEM, quod eundem me semper videbitis, scilicet, cum ad vos venero: dat spem eos videndi.

VERS. 14. — SICUT ET COGNOVISTIS... sicut et de facto nunc cognovistis.

EX PARTE, id est, saltem aliqui, si non omnes. Pungit eos, quia non omnes. Sicut ergo saltem pars aliqua vestrum jam cognovit, me talem esse, ut de me doctore vestro, gloriarî possitis; scilicet, quia talem

quo confido coram Deo, testimonium est conscientie meæ; q. d.: Propterea spero me liberatum iri à Deo è pressuris quæ mihi adhuc instant; quia bene mihi conscius sum, ac de eo gloriarî possum apud vos.

Quod in simplicitate cordis, et sinceritate Dei. Dicitur non in simplicitate testari, quod simpliciter, recto et sincero animo, qui Deo iudice probatur, conversatus sit. Sinceritas autem ipsam intentionem reficit.

Et non in sapientiâ carnali. Non humanâ philosophiâ aut eloquentiâ prædicavi, sed gratiâ, zelo, efficaciâ, ac spiritu divino. Sapientiam carnalem intelligit eam quam in priore Epistolâ vocavit humanam, et huius mundi et seculi sapientiam; id est, humano studio atque ingenio comparatam, cuiusmodi fuit sapientia philosophorum.

Sed in gratiâ Dei conversatus sum in hoc mundo. Gratiam Dei dicere videtur gratuitam ac potentem Dei operationem, tam in signis exterioribus miraculorum quam per eam Deus faciebat, quàm in oculo tractu plurimorum ad credendum Evangelio per ipsum prædicato.

Abundantiùs autem ad vos, vel apud vos.

VERS. 15. — Non enim alia scribimus vobis, quam quæ legistis, et cognovistis. Sensus: Non sunt vana quæ scribo de rectâ et sincerâ meâ apud vos conversatione: vos ipsi mihi testes estis.

VERS. 14. — Sicut et cognovistis nos ex parte. Addeus ex parte, perstringit Corinthios, quod plus satis auscultantes annulis et obtractatoribus Pauli, minus adhuc bene et honorificè de suo apostolo sentiant.

habuistis apostolum, tam integrè, apud vos conversatum, tam sincerè de vestrà salute sollicitum. Sicut et ego vicissim, de vobis discipulis meis, gloriabor in die iudicii. Suos hic discipulos in eodem secum ordine collocat, ait Theodoretus. Ubique eos rerum omnium socios adhibet, consolationis, passionis salutis, supra, v. 6. Eodem modo hic et gloriæ; gloria vestra sumus, et vos nostra, divus Chrysostomus.

VERS. 15. — ET HAC CONFIDENTIA VOLUI... hæc enim in plurali locutus est; nunc in singulari, quia moram, quasi culpam excusat. Hæc spe et confidentiâ fretus, scilicet confusus de vestro in me affectu, et de vestro in virtute proficiendi desiderio.

PRIUS... id est, antehac, cum priorem meam Epistolam scriberem; reverè et non fectè VOLUI ad vos venire, ET SECUNDAM GRATIAM HABERETIS, id est, ut duplex à me beneficium haberetis. Primum, scilicet per meum ad vos transitum: secundum, per meum ad vos reditum. Hoc explicat versiculus sequens.

VERS. 16. — ET PER VOS TRANSIRE... volui per vos transire iturus in Macedoniam. Illic transitus non fuisset sine aliquâ gratiæ spiritualis imperditiōne. Hoc vocat beneficium, gratiam, *χρῆμα*, vel secundum alios *χρῆμα*, gaudium, ob præsentiam Apostoli.

ET ITERUM A MACEDONIA;... et iterum à Macedoniâ ad vos redire volui, et apud vos diutius permanere, et forsitan hiemare, cap. 16. Primæ Epistolæ ecce iteratum et majus beneficium et gaudium.

ET A VOBIS DEDECLI... et hinc, seu Corintho in Judæam ire volui, ab aliquibus è vobis, itineris mei comitibus, illic deducendus;

VERS. 17. — CUM ERGO HOC VOLUISSEM... id est, cum ergo hoc reverè et sincerè volerim, et tamen de facto non adimpleverim.

Quod gloria vestra sumus. Quomodo modum et jam ex parte de cognovistis, et persuasum habetis, quod sum gloria sive gloriatio vestra; hoc est, quod est me sit vobis gloriandi materia: nempe quod nacti sumus talem apostolum tamque sincerum Evangelii prædicatorem, qui non sua quarat, sed tantum ea quæ Jesu Christi sunt ac vestræ salutis.

Sicut et vos nostra, in die Domini nostri Jesu Christi. Et vos nostra, scilicet gloria seu gloriatio, estis.

VERS. 15. — Et hæc confidentiâ volui prius venire ad vos, etc. hoc est: Ut ex secundo meo adventu secundam acciperetis gratiam, qui dudum accepistis primam, quando primam istue veniens ad fidem vos converti. Gratiam intelligit spirituale beneficium ad veram pietatem pertinens, uti sunt fides, spes, charitas; ceteraque christianæ virtutes, et rerum incrementa.

VERS. 16, 17. — Et per vos transire in Macedoniam... Cum ergo hoc (venire scilicet ad vos) voluissem (nec tamen id præstiterim), nunquid levitate usus sum? Nunquid volens ac statuens illud facere, quod tamen postea non feci, leviter ac temerè illud volui? Aut que cogito (quæ delibero, statuo) secundam carnem cogito. Secundum carnem cogitare est cogitare more hominum carnalium, id est, in cogitationibus suis ac studiis obsequi carnali cupiunt affectui, velut avaritiæ, ambitionis, aut consequendi cuiuscunque commodi temporalis.

Ut sit apud me Est et Non? Ut in promissis instabilis sim et vanus, ut modo affirmavi me ad vos venturum, modo revocem, et negem, uti pueri facere solent. Ita Anselmus.

NUNQUID LEVITATE USES SUM... id est, nunquid propterea dicit potest quod sim levis et inconstans et mendax?

AUT QUÆ EGRO FACERE, ea animo carnali, et mea commoda querens delibero? Hincque fiat quod instabilis sim, idem modo volens, modo nolens; nunc affirmans, nunc negans, vel unum dicens et alterum faciens. Hoc de veritatibus Apostolo calumniabantur pseudoapostoli, et, quod pejus et malitiosius erat, ex hæc prætextu Pauli inconstantiâ, inferebant eum in suis prædicationibus constantiorem non esse, quàm in suis promissis. Ideo divinus Apostolus, dilata tandem, ac suspensa sua morse, ac mutationis excusatione, primum refutat hanc adversariorum suorum calumniam de suis prædicationibus; quas veras et constantes esse penes verbis probat, sed multis rationibus congloriat.

VERS. 18. — FIDELIS AUTEM DEUS...; quasi diceret, quidquid sit de me et de meâ mutatione, de qua postea, fidelis tamen et summè verax est Deus.

QUA, id est, propterea, ideò, Evangelium ejus, quod ego, ut Dei apostolus apud vos prædicavi, verum est et constans; et non admittit est et non est, ETIAM et NON: seu mutationi et contradictioni non est obnoxium. Ita D. Chrysostomus, etc.; adventus mei pollicitio, mea erat, etc., at prædicatio non mea erat, nec humana, sed Dei. Quod autem Dei est, in id mendacium cadere non potest; idem Chrysostomus. Quod deliberavi, ex me Paulo est, quod prædicavi, ex me apostolo; D. Thomas. Deus est verax qui per os meum loquitur; S. Anselmus. Prima ergo ratio, quæ Paulus probat prædicationes suas esse veras; quia Dei apostolus est, et sua prædicatio est Dei summè veracis verbum. Hanc rationem hic tantum tangit, sed eam fusius explicat v. 21: Qui autem confirmat nos, ut suos, apud vos, apostolos, et in Christo ministros, Deus, etc. Vide ergo v. 21.

VERS. 19. — DEI ENIM FILIUS... Secundam hic dat rationem, ob quam vera est sua prædicatio et infallibilis. Quia scilicet Jesus Christus, quem prædicavit, Dei Filius est, et veritas ipsa; et ideò non est varius et mutabilis, NON FUIT EST ET NON, sed constans et invariabilis; SED EST IN ILLO FUIT. Quasi diceret: Jesus Christus, quem ego et Syllas et Timotheus vobis prædicavimus, Dei Filius est, ipsa veritas est, quæ nec fallere, nec falli potest; quæ nec mutationi aut con-

VERS. 18. — Fidelis autem Deus, etc., q. d.: Deum veracem testor, vel novi Deum, qui fidelis et verax est testis, me vos dicendo non fefellisse, ac proinde nec jam non veniendo ad vos, uti statueram, fallere voluisse.

VERS. 19. — Dei enim Filius Jesus Christus, qui in vobis per nos prædicatus est, per me, et Silvanum, et Timotheum. Silam sive Silvanum apostolum et Timotheum fuisse Pauli cooperarios in prædicando Corinthiis Evangelio potest intelligi ex Act. 18.

Non fuit Est et Non, sed Est in illo fuit, q. d.: Doctrina et prædicatio mea de Christo Dei Filio non fuit Est et Non, id est, varia, inconstans, et sibi contraria. Sed Est in illo fuit, q. d.: Fuit constans asserentia: quia idem semper de Christo affirmavi et docui.

traditioni subjacere potest; sed constans, invariabilis et æterna veritas est. Ergo nostra de Christo, æterna veritate, prædicatio, et quam, ut Christi legatus vobis annuntiavi, vera, constans, infallibilis est.

VERS. 20. — QUOTQUOT ENIM PROMISSIONES... Tertia hic ratio continetur, quæ confirmat intentionem; scilicet, veras esse suas de Christo prædicationes, et simul explicat secundam rationem allatam. Sed antea noto hunc versum variè legi. Græc., *quotquot enim promissiones Dei, in illo etiam et in illo Amen, Deo ad gloriam per nos*; id est, quotquot à Deo promissa sunt in veteri Testamento, hæc in Christo completa sunt. Etiam et Amen, idem significant. Itaque in illo sunt etiam et Amen, id est, vera sunt, impleta sunt. Deo ad gloriam, per nos, ut Deo sit gloria, per nostrum ministerium. Syrus.: *Omnes promissiones Dei, per Christum sunt etiam; ideò per ipsum datus Amen, ad gloriam Dei, etc.*, id est, ideò per ipsum canimus, Amen, in Ecclesia, ad gloriam Dei. Juxta nostram Vulgatam, sensus est: Quotquot à Deo promissa sunt in veteri lege, hæc in Christo vera sunt et completa: ipse est omnium Dei promissionum veritas et adimpletio.

IDEO PER IPSEM, id est, Christum AMEN, id est, verum est; dicimus, Deo: seu ideò per Christum credimus Deo.

AD GLORIAM NOSTRAM, id est, quod nostra gloria est, nostraque salus æterna. Credere enim Deo, et credere tot et tanta bona à Deo promissa, et pro nobis, in Christo adimpleta, nostra gloria nunc est, et æternæ nostre gloriæ radix. Fides radix æternæ gloriæ, et nostra temporalis seu actualis gloria. Ratiocinatio Apostoli his verbis inclusa, hæc est: Christus, filius Dei, ita veritas ipsa est, ut sit etiam omnium Dei promissionum complementum, adimpletio et veritas: ergo nostra, de Christo, veritate ipsâ, et promissionum Dei complementum, prædicatio vera est, nulli mutationi aut contradictioni obnoxia.

VERS. 21. — QUI AUTEM CONFIRMAT NOS... Alteram arbitror hic afferri rationem, ob quam vera sit, et falsitati non obnoxia D. Pauli prædicatio; potaque hanc rationem, esse priorem extensivam et explicativam, nimirum fidelis et summè verax est Deus; ergo prædicatio, quam ut Dei summè veracis apostolus, vobis annuntiavi, vera est. Deus est qui nos confirmat in veri Christi prædicatione, ut si quis in eo stabilis et firmus, ne unquam ad verbum falsitatis declinemus...

VERS. 20. — Quotquot enim promissiones Dei sunt, in illo Est. Sensus est: Omnes Dei promissiones quæcumque vobis annuntiavimus, per Christum sunt ratæ, validæ et immutabiles; quia per eum complentur.

Idè et per ipsum Amen Deo ad gloriam nostram. Græca sic habent: *Et in ipso Amen Deo ad gloriam per nos*, id est, per ministerium nostrum.

VERS. 21. 22. — Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo... Qui et signavit nos, etc., id est, tanquam sigillum quoddam nobis impressit Spiritum sanctum largiendo varia ejus charismata, quæ sigilli instar nos præbent versus Dei nuntios ac ministros. Qui ideò Deus desit in cordibus nostris arbitram suarum promissionum, ipsum Spiritum sanctum.

S. Anselmus. Quod autem Dei sim apostolus, et verus Christi minister, Deus per effectus hic enumerandos manifeste indicavit.

DEUS EST, QUI NOS VOCAVIT, id est, apud vos, inter vos, suos confirmat apostolos et veros in Christo ministros manifestat. Ipse est, qui nos EXIIT, scilicet Spiritus sancti unctione, seu infusione donorum Spiritus sancti.

VERS. 22. — QUI ET SIGNAVIT NOS... Ipse est qui per hæc sancti Spiritus charismata, quasi per divina sigilla, nos obsignavit, et evidenter declaravit et authenticè probavit veros Dei ministros esse. Hæc enim fuerunt quasi sigilla divinæ auctoritatis nobis commissa, sicut per sigilla regia, patellum litteræ regie, per quas datur regis auctoritas.

ET DEDIT PIGNUS. Græcè, arrhabonem, arrham Spiritus sancti, id est, fuerunt et arrha promissionum Dei, seu Spiritus sancti. Arrha, initium et portio quedam rerum nobis promissarum in Evangelio. Cum ergo nos Deus suos apostolos authenticè declaravit, signis, prodigiis, et Spiritus sancti donis, quis dubitet quin vera sit prædicatio tot obsignata sigillis divinæ auctoritatis et veritatis.

Observatio dogmatica et moralis.

Evangelii nobis per apostolos prædicati veritatem demonstrant: 1° Dei summè veracis, infallibilis auctoritas. Evangelium enim, ut Dei verbum, apostoli, ut Dei apostoli, et ab eo missi prædicarunt. Utrumque autem, id est, et Evangelium esse Dei verbum, et apostolos esse Dei apostolos, authenticè declararunt signa et miracula. 2° Christi Filii Dei, æterna et invariabilis veritas. Evangelium enim, Christi, Filii Dei, veritatis æternæ, omnium Dei promissionum complementum, est prædicatio, bonisque nuntius: ergo verum est, cum ipsam veritatem annuntiet. 3° Spiritus sancti sanctitas ipsa. Evangelium enim, verbum Dei, bonum de Christo nuntium prædicaverunt apostoli, Spiritu sancto intus uncti, Spiritus sancti charismatibus exterioris sigillati, et Spiritum sanctum, credentibus, ut Evangelii promissionum arrhabonem, communicantes.

VERS. 25. — Ego autem testem Deum invoco in animam meam, ac si diceret: Perdat me Deus, nisi vera dixeris. Si mentior, Deus vindex puniat et damnet animam meam.

Quod parcens vobis, non veni ultra Corinthum; ne scilicet uti cogerer auctoritate apostolica contra vitam, et delinquentes in vobis: sed parcens vobis abstini, ne cum correctione ad vos veniens, vos contristarem. Ita Anselmus.

Non quia dominatur fidei vestræ; non quod dominemur vobis fide, id est, propter fidem vestram quam nostro magisterio didicistis: quasi propter eam jus aliquod ac potestatem, qualis est dominorum, ego et consortes mei in vos usurpare velimus. Ita Theod.

Corollarium pietatis, seu in hoc capite ad pietatem maximè notanda, et ad præxim redigenda.

1° Ad tuam ipsius consolationem discè, et recorde semper, quod Deus sit Pater misericordie, imò Pater misericordiarum, omnique consolationis Deus; quia Deus et Pater est Domini nostri Jesu Christi, qui

Ergo totius sanctissimæ Trinitatis testimonio authenticè confirmata est Evangelii per apostolos prædicati veritas. Ergo Deo ipsi contradicit, qui Evangelio contradicit: Deo ipsi credit, qui credit Evangelio.

VERS. 25. — EGO AUTEM TESTEM DEUM INVOCO... Stabilitatem suæ prædicationis veritate, jam accedit ad executionem sui adventus dilati; et quia credit vult, in re gravissimam, per Deum jurat. Deum obtestor, volens ut me puniat, si mentior, quasi diceret, perdat me Deus, si fallo. Deum ergo obtestor, quod idè nondum veni Corinthum; et parcens vobis, quia volui vobiscum mitius agere; seu ne cogerer apostolicâ auctoritate uti, ad puniendam facinorâ, quibus multi vestrum erant astricti.

NON QUIA DOMINAMUR... Quia dixit, parcens vobis... hocque verbum quoddam denotat imperium; sese explicat, à se removens omnem dominationis prædicationem. Non quod, ob fidem Christi, à me vobis prædicatam, et à vobis susceptam, velim herilem in vos exercere potestatem. Sed quia sumus GENU VESTRI AUDITORES, idè volens gaudium vobis et consolationem solidam procurare, meliorem expectavi occasione, non castigandi, sed gratulandi.

NAM FIDE STATIS, seu perseveratis christianâ, propterea gaudium afferre malo, quam supplicium.

Notanda ad mores.

Ex his duobus versibus, discè 1° juramentum in necessitate licitum, et ab Apostolo sæpè adhibitum. 2° Veri pastoris mirare et discè charitatem: sese justificat Paulus, ut animarum sibi subditorum amorem et fiduciam sibi servet, illarum utilitatis gratiâ. 3° Mirare et discè veri pastoris prudentiam, differt ne se veritus agat; dat respicientæ tempus, ne puniat; gaudium mavult afferre, quam supplicium. 4° Et discè quomodo fugienda sit à vero pastore, etiam minima dominationis suspicio. Verus pastor non Dominus fidei, sed salutis et æterni gaudii minister; idè non debet herilem exercere potestatem; sed in spiritu lenitatis regere et spirituale gaudium adjuvare; quo, Dei gratiâ, subditorum animos exilaret.

doretus et Photinus. Est autem dominari, preesse cum ostentatione potestatis, eaque abuti ad privata commoda.

Sed adjutores sumus gaudii vestri. Adjutores, Græcè, cooperatores, qui potius, inquit, idè dixi parcens vobis, quod una studemus procurare gaudium vestrum. Nam fide statis, quæ per dilectionem operatur, non per dominium cogitur, inquit Anselmus. Quasi dicat: In fide vestrà non habeo quod corrigam, sed tantum in moribus, quos, quia fideles estis, non imperiosè redarguam, sed leni monitione hæc Epistolâ reformabo, ut leniter emendati mecum una omnes gaudeatis: quia enim verè fideles estis, hinc non dubito vos statim meis monitis obsequentes fore.

pro nobis in cruce lacrymas et sanguinem fundens, clamore valido precatu est misericordiam. Vide v. 5, in commentario. Hanc fidei nostræ veritatem penetra; et de hæc plenè persuasus, in Domino confide sem-

per, et per Christi merita, misericordiam sperans implora.

2° Ad tuam doctrinam et consolationem discè, quæ sit gratia christianismi, et in quo differat à gratiâ veteris Testamenti. Vide v. 4. Discè quod Christus crucis consecravit, et quasi deificavit, imò crucibus vim sanctificandi et deificandi dedit, ibidem. Discè quæ sit vera christianis patientis consolatio, v. 5 et 7. Discè quod crux recta sit et secunda ad beatitudinem via,

CAPUT II.

1. Statui autem hoc ipsum apud me, ne iterum in tristitiâ venirem ad vos.

2. Si enim ego contristo vos, et quis est qui me lætificet, nisi qui contristatur ex me?

3. Et hoc ipsum scripsi vobis, ut non, cum venero, tristitiam super tristitiam habeam, de quibus oportuerat me gaudere; confidens in omnibus vobis, quia meum gaudium omnium vestrum est.

4. Nam ex multa tribulatione et angustia cordis scripsi vobis per multas lacrymas, non ut contristemini, sed ut sciatis quomodo charitatem habeam abundantius in vobis.

5. Si quis autem contristavit, non me contristavit, sed ex parte, ut non onerem omnes vos.

6. Sufficit illi, qui ejusmodi est, objurgatio hæc, quæ fit à pluribus:

7. Ita ut è contrario magis donetis, et consolemini, ne fortè abundantiori tristitiâ absorbeat qui ejusmodi est.

8. Propter quod obsecro vos, ut confirmetis in illum charitatem.

9. Idè enim et scripsi, ut cognoscam experimentum vestrum, an in omnibus obedientes sitis.

10. Cui autem aliquid donastis, et ego; nam ego quod donavi, si quid donavi, propter vos in personâ Christi,

11. Ut non circumveniamur à Satanâ: non enim ignoramus cogitationes ejus.

12. Cum venissem autem Troadem propter Evangelium Christi, et ostium mihi apertum esset in Domino,

13. Non habui requiem spiritui meo, eò quod non invenirem Titium, fratrem meum; sed valefaciens eis, profectus sum in Macedoniam.

14. Deo autem gratias, qui semper triumphat nos in Christo Jesu, et odorem quietis sue manifestat per nos in omni loco;

15. Quia Christi bonus odor sumus Deo, in iis qui salvi fiunt, et in iis qui pereunt;

16. Aliis quidem odor mortis in mortem; aliis autem odor vite in vitam. Et ad hæc quis tam idoneus?

17. Non enim sumus sicut plurimi adulterantes verbum Dei, sed ex sinceritate, sed sicut ex Deo, coram Deo, in Christo loquimur.

ANALYSIS.

Plenius explicat itineris sui retardati causam: idè non venit, ne rursus contristaret eos, et ne pariter ipse, §. S. XXIV.

v. 7. Et idè quid christiano patienti et afflicto faciendum, ibidem v. 7. Oret præterea, ut sanctæ crucis virtutem agnoscat, v. 5.

5° Ad tuam fidem firmandam, nota quomodo Evangelium Christi fuit authenticè sanctissimæ Trinitatis testimonio confirmatum, v. 22.

4° Pastores et prælati notent multa sibi ad mores et regimen convenientia, v. 25, 21.

CHAPITRE II.

1. Je résous donc en moi-même de ne point aller vous voir de nouveau, de peur de vous causer de la tristesse.

2. Car si je vous avais attristés, qui pourrait me réjouir, puisque vous qui devriez le faire, seriez vous-mêmes dans la tristesse que je vous aurais causée?

3. C'est aussi ce que je vous avais écrit, afin que, venant chez vous, je ne recusse pas tristesse sur tristesse, de la part même de ceux qui devaient me donner de la joie: ayant cette confiance en vous tous que chacun de vous trouvera sa joie dans la mienne.

4. Il est vrai que je vous écrivis alors dans une extrême affliction, dans un serrement de cœur, et avec une grande abondance de larmes, non dans le dessein de vous attrister, mais pour vous faire connaître la charité toute particulière que j'ai pour vous.

5. Que si l'un de vous m'a attristé, il ne m'a pas attristé moi seul, mais vous tous aussi, au moins en quelque sorte; ce que je dis pour ne le point surcharger dans son affliction.

6. Pour ce qui est de celui qui a commis ce crime, c'est assez pour lui qu'il ait subi la correction et la peine qui lui a été imposée par votre assemblée.

7. Et vous devez le traiter maintenant avec indulgence et le consoler, de peur qu'il ne soit accablé par un excès de tristesse.

8. C'est pourquoi je vous prie de lui donner des preuves effectives de charité.

9. Et c'est pour cela même que je vous en écris, afin de vous éprouver, et de reconnaître si vous êtes obéissants en toutes choses.

10. Ce que vous accordez à quelqu'un par indulgence, je l'accorde aussi; et si j'use moi-même d'indulgence, j'en use à cause de vous au nom et en la personne de Jésus-Christ.

11. Afin que Satan n'emporte rien sur nous; car nous ignorons pas ses desseins.

12. Or étant venu à Troade pour prêcher l'Évangile de Jésus-Christ, quoique le Seigneur m'y eût ouvert une porte,

13. Je n'ai point eu l'esprit en repos, parce que je n'y avais point trouvé mon frère Tite: mais ayant pris congé d'eux, je m'en suis allé en Macédoine.

14. Au reste, je rends grâces à Dieu, qui nous fait toujours triompher en Jésus-Christ, et qui regard par nous en tous lieux l'odeur de la connaissance de son nom.

15. Car nous sommes devant Dieu la bonne odeur de Jésus-Christ, soit à l'égard de ceux qui se sauvent, soit à l'égard de ceux qui se perdent;

16. Aux uns une odeur de mort qui les fait mourir, et aux autres une odeur de vie qui les fait vivre. Et qui est capable d'un tel ministère?

17. Car nous ne sommes pas comme plusieurs qui altèrent la parole de Dieu; mais nous la prêchons avec une entière sincérité, comme de la part de Dieu, en la présence de Dieu, et dans la personne de Jésus-Christ.

ob eorum tristitiam, tristaretur, v. 1, 2. Pari ratione excusat et prioris Epistolæ duritiam, v. 5. Hæcque versio (Vingt-trois.)

bus, mirâ charitatis arte, insinuat quod et ipsi sint ejus gaudium, et quod eorum tristitia sit et sua; utrumque, ut verâ, Corinthiorum gaudium est etiam Pauli; et Pauli gaudium est et Corinthiorum; item de tristitia.

§ 4. Ejusdem prioris Epistolæ duritiam excusat ob tristem statum in quo scripsit, et ob animum quo scripsit.

§ 5. Transit ad præcipuum tristitiæ auctorem, quem tamen ob penitentiam non nominat, nec ejus criminem.

§ 6 et 7. Eum vult absolvi, et in pristinum statum restitui; v. 8, id rogat ut patronus, v. 9, jubet ut apostolus.

§ 10. Prior ipse condonat propter eos: ut lenitatis

PARAPHRASIS.

1. Decevi quod memetipsum non redire ad vos, tristitiam rursus daturus vobis.

2. Nam si ego, dum apud vos ero, morere vos afficiam, cequis est qui me exhilaret? Nullus: quia vos, ô charissimi mei, et gaudium meum, in tristitia essetis: tristis autem tristem non lætificat.

3. Ob hoc ipsum scripsi vobis, ut respiceretis, ne veniens ad vos, et inemendatos inveniens, nimiam haberem tristitiam ex iis, de quibus, upote charissimis filiis, oporteret me gaudere.

Scripsi, inquam, persuasus quod gaudium meum existimetis vestrum, et ideo statim tolleretur à vobis quæ sciretis mihi displicere, et tristitiam datam.

4. Hanc Epistolam scripsi vobis ex magnâ oppressione et anxietate cordis, non absque multis lacrymis; non ut vos contristarar, sed ut ex hac meâ vos sanandi sollicitudine, cognosceretis singularem meum erga vos affectum.

5. Quod si quis mororis causam dedit, non me solum tristitia affecti; sed etiam vos omnes, saltem aliquatenus; adeo ut non vos accusem, ut criminis conscios et participes.

6. Sufficit tali, non nomino, objurgatio publica, et ejectio, quæ ei, à vobis congregatis, facta est.

7. Ita ut è contrario velim, ut ipsi jam penitentem condonem, et illum consolentem, ne forte immodico dolore obruatur, et in barathrum desperationis cadat.

8. Quapropter obsecro vos, ut publico decreto ratam, firmamque faciatis vestram in eum charitatem.

9. Nam ideo hanc Epistolam scripsi vobis, ut experiar an in omnibus mihi obediatis; scilicet tam in

COMMENTARIA

VERS. 1. — STATI AUTEM HOC IPSUM... Græcè, *judicavi autem mihi ipsi hoc, non iterum venire in tristitia ad vos. Iueneris sui retardati causam rursus reddi, et*

VERS. 1. — *Statim autem hoc ipsum apud me, etc.* scilicet non venire ad vos, et parcere vobis vestrisque delictis, ut dixi v. 22.

del eis exemplum, ne circumveniamur à Satanâ ob nimiam severitatem.

§ 12. *Redi ad suâ peregrinationis profectum; Epheso Troadem iti: sed ibi non reperio Titum, sicut est in Macedoniam, expectaturus Titum, à quo Ecclesiæ Corinthiæ statum citius addisceret.*

§ 14. *Ibi multa mala passus, sed Deo gratias agit, quia per Christum facit eum in persecutionibus victorem: et quia per ad ministerium diffudit quaqueverim benefragrantem suâ cognitionem.*

§ 15. *Christi bonus odor est omnibus, salutaris creditibus, mortifer incredulis, v. 16. Ex hoc bono odore sumit occasionem, suam contra falsos doctores apologiam tenendi. Non sicut illi, Evangelium camponatur, sed sincerè prædicat, tanquam à Deo, coram Deo, in Christi personâ, v. 17.*

PARAPHRASIS.

gratiâ præstandâ, quam in sententiâ pronuntiandâ.

10. Cui autem aliquod condonaveritis; et ego, vobis animo præsens, condono: nam et ego, quod donavi, si quid donavi, propter vos donavi, vice et auctoritate Christi.

11. Ne decipiatur à Satanâ, ob nimiam nostram severitatem: etenim illius astutias et dolos non ignoramus.

12. Cum Epheso egressus, venissem Troadem, Evangelii prædicandi gratiâ; etsi magnus mihi patuit aditus ad Domini negotium;

15. Requam tamen non habui in animo meo; eò quod ibi non invenerim Titum, quem Corintho expectabam: hinc Troadensibus valedicens, profectus sum in Macedoniam, Titum expectaturus, et ab eo rerum vestrarum statum cognosciturus.

14. In Macedoniâ quidem multa passi sumus; sed Deo gratias, qui nos per Christum facit victores et semper triumphantes; et qui, per nos, quaqueversum diffudit sui benefragrantem notitiam.

15. Quia ad Dei gloriam, sumus Christi bonus odor, et iis qui credentes salvi fiunt; et iis qui credere nolentes, pereunt.

16. Malis quidem hic odor est mortifer, et mortem afferens, sed suo vitio: bonis vero est odor vitalis et vitam donans. Ad id præstandum, quis, ut par est, idoneus?

17. Saltem, Dei gratiâ, non sumus sicut plerumque, qui, falsa veris miscentes, camponantur verbum Dei; sed sincerè illud prædicamus, sicut à Deo processit; quasi nos spectante Deo, Christi nomine, velut ejus legati.

pleniùs explicat; quod in fine cap. 1, v. 25, jurans dixit: *Parcens vobis, non veni adhuc Corinthum.* Decevi apud memetipsum hoc, scilicet non redire ad vos, tristitiam vobis daturus: seu ne vos nondum emendatos inveniens, castigationibus rursus contristarar; objurgans, ait divus Chrysostomus, excande-

seens, aversans. Quasi diceret: Per priorem Epistolam meam vos errantes contristavi, non volui rursus contristare, ideo venire distuli, dedique tempus emendationi.

VERS. 2. — *SI ENIM EGO CONTRISTO VOS....* nam si, ego, dum apud vos ero morore, vos afficiam, cequis EST QUI ME LÆTIFICET?

NISI IS QUI CONTRISTATUR EX ME, id est, nisi fortè is, quem morore affecero, quasi diceret: Nemo; cum vos, ô charissimi mei, qui gaudium meum estis, in tristitia essetis: tristis autem tristem non lætificat. His verbis insinuat quod ipsi sint ejus gaudium, et quod illorum tristitia sit et sua; hincque noluit eos contristare, quia contristaretur et ipse; è contra vult illorum gaudio cooperari, sicut dixit v. 24, cap. 1, ut et ipsis congaudeat.

Observatio moralis.

O mirandum sanè cordis apostolici charitatem! Quid non facit, ut filios suos ab erroribus, et à vitiiis ereptos, sanctificet et Christo lucretur? Primò peccantes ipsos absens per Epistolam arguit, increpat; et brevi se ad eos venturum minatur; deinde parcens, tempusque donans emendationi, tardat venire, ne cogatur nondum emendatos rursus corrigere; et ne hæc geminata correptione infirmos adhuc discipulos, et à falsis doctores obsessos, exasperet; tempus ergo expectat aptius. Interim rursus scribit, et quia, plerosque saltem, novit emendatos, illos solatur, demulcet, prioris Epistolæ duritiam excusat; plus doluit, quam ipsi; illorum omnium tristitia et sua est. Hinc non vult illorum tristitiæ auctor esse; sese eorum gaudii adiutorem profectur. O miras divine charitatis artes! quid non apostolica corda cogis, animarum sacra, divinaque fames? Has apostolicæ charitatis artes ita miretur ut et imitetur superior ecclesiasticus.

VERS. 5. — *ET HOC IPSUM SCRIPSI VOBIS, ET NON, CUM VENERO, TRISTITIAM HABEAM SUPER TRISTITIAM GRÆCÆ, NE VENIENS TRISTITIAM HABEAM.* Syr., *quod autem hoc ipsum scripsi vobis, inde est, ne cum venerim, morore me affectant, ex quibus oporteret me gaudium demulceri.* Nec textus Græcæ, nec Syriacæ, nec Arabicæ, nec Æthiopicæ versio habent hæc duo verba *super tristitiam*. Ambrosius etiam illa non addit, nec in textu, nec in explicatione. Erasmus suspicatur ex Epist. ad Philipp. c. 2, v. 27, hæc addita fuisse. Multa tamen exemplaria citat

VERS. 2. — *Si enim ego contristo vos, hoc est, etsi contristavi vos per Epistolam primam objurgatricem, tamen jam lætificor vobiscum in fornicarij, et vestrà penitentia et tristitia.*

Et quis est qui me lætificet, nisi qui contristatur ex me? Q. d. Maxime me lætificet is, qui ad meam objurgationem dolet et penitet, scilicet inestuosus ille fornicarius, quem excommunicavi, Epist. 1, c. 5. Ita Ambros.

VERS. 5. — *Et hoc ipsum scripsi vobis, ut non cum venero tristitiam supra tristitiam habeam, de quibus oportuerat me gaudere; q. d. Vult per Epistolam præmissam vos objurgare et corrigere, ne coram vobis cogerer objurgare, quod mihi valde triste foret.*

P. Amelotte, in quibus illa legit. Excusat Apostolus hic prioris Epistolæ duritiam. Dixerat, v. g.: *Quid vultis, in virgâ veniam?* cap. 4, v. 21, et alia dura sibi dixit: hæc nunc emollit; eorum rationem reddens. Quasi diceret, propterea, *ob hoc ipsem, scilicet, ut respiceretis, sic scripsi vobis; ne veniens ad vos, et vos inemendatos inveniens, geminatum, seu nimiam tristitiam haberem ex iis, de quibus, utpote meis charissimis filiis, oporteret me gaudere.* Filius sapiens gaudium et gloria patris; juxta illud Prov. 10, v. 1: *Filius sapiens lætificat patrem.*

CONFIDENS IN OMNIBUS VOBIS...; hoc, inquam, scripsi, confusus atque persuasus, quod meum gaudium existimetis ut vestrum, sicut ego vestrum existimo meum; et ideo quod statim à vobis tolleretur, quocumque sciretis mihi displicere, et tristitiam mihi creare. Ecce primam rationem, ob quam duriusculè vobis scripsi, scilicet, ut emendaremini, ne vos contristarar, et ego magis quam vos ipsi, ex vestro morore contristarar; sed et sublati omnibus tristitiæ et vestræ et meæ causis, simul in Domino gauderemus omnes: itaque non tam meâ, quam vestrà causâ feci.

VERS. 4. — *NAM EX MULTA TRIBULATIONE...* Syr., *ex magnâ oppressione et anxietate cordis, etc.* Pergit in emolliendis prioris Epistolæ asperitatibus. Propterea declarat eis tristem statum, in quo erat, cum scripsit; et animum eis aperit, quo scripsit. 1° Status. *Ex multâ tribulatione...* Omnia hic verba ponderanda sunt cum D. Chrysostomo; non dixi simpliciter, *ex tribulatione, sed ex multâ tribulatione, nec per lacrymas solum, sed per multas lacrymas et cordis ANXIETATIAM*: hoc est, morore præfocubar, ac strangular; ac tristitiæ nubem non ferens, ad vos scripsi; D. Chrysostomus. Itaque ostendit quod multo magis doluerit, quam ipsi. 2° Animus scribentis. *NON UT CONTRISTEMINI*, id est, non intendens tristitiæ vestræ malum, seu quasi me delectet tristitia vestra.

SED UT SCIATIS... Syr., *sed ut cognosceretis charitatem tekenentem quam habeo erga vos, id est, sed ut ex hac meâ sanandi vos sollicitudine, memi cognosceretis singularem erga vos affectum;* seu, ut ait D. Anselmus, quam magno dilectionis affectu vestram salutem queram, cupiens vos à peccatis eripere, et Christo reddere. Non charitatem tantum dixit, sed quam *ABUNDANTIS...*, ut indicet, quod eos præ cæteris diligit, ut eximios et præcipuos discipulos; D. Chrysostomus. Ita

Confidens in omnibus vobis, quia meam gaudium omnium vestrum est. Omnino confusus sum fore ut quod mihi displicere intelligeretis, statim tolleretur, quia mea gaudia existimatis vobis esse communia, et consequenter dolores meos estimatis esse vestros, ut quod mihi displicet, et vobis displicet.

VERS. 4. — *Nam ex multâ tribulatione et angustia cordis scripsi vobis per multas lacrymas, non ut contristemini, contristararemini.* Scripsi, inquit, non intendens malum tristitiæ vestræ; sed bonum aliquod ei conjunctum, scilicet emendationem vestram.

Sed ut sciatis quam charitatem habeam abundantiam in vobis, erga vos; ut intelligeretis quantum vos diligam.

que si verba iracundiae plena erant, haec tamen animi concitatio ex ingenti charitate et dolore nascebatur; idem S. Chrysostomus, qui et D. Paulum comparat patri medico, charissimis filii sui ulcus secanti, aut excommunicatus fuerat incestuosus ille; sed quia ad mentem rediit, et sinceram penitentiam crimen agnovit, eum penitentem vult Apostolus ab excommunicatione absolvi et in pristinum statum resiliit.

VERS. 5. — *Si quis autem contristavit...* Ubi sese excusavit, Deum ipsum imitatus, ut notat D. Chrysostomus. Deus enim, Mich. 6, ait: *Popule meus, quid feci tibi...?* transit ad praecipuum tristitiae auctorem, scilicet, fornicarium; sed propter illius penitentiam, sermonem sic emollit, ut nec eum nominet, nec ejus crimen; nec de tristitia, quam suo crimine causavit, nisi sub conditione loquatur. *Si quis...*, quasi criminis illius oblitus sit Apostolus, ac de eo dubitet.

Si quis autem contristavit... *Syr.*, quod si quis tristitia affecit, non me tristitia affecit, sed propemodum vos omnes. Id est, si quis contristavit, non me solum, sed omnes vos contristavit, ex parte; id est aliquatenus, in aliquo saltem gradu et modo; paululum: vel cum *Syro*, propemodum, fere vos omnes.

UT NON ONEREM, supple, vos omnes. *Syr.*, ne onerosus sit vobis sermo. In priori Epistola, cap. 5, v. 2, videbatur Apostolus omnes Corinthios culpasse, quasi consentientes, aut dissimulantes: *Et vos, inquit, inflati estis, et non magis luctum habuistis.* Hoc ut leniat, hic dicit omnes esse propemodum, vel eos omnes aliquatenus, aliquo saltem gradu et modo fuisse doloris sui socios et participes. Adhuc ut non vos omnes accusem, quasi criminis conscios et participes. Injuria itaque versata constructio haec est: *Si quis contristavit, non me solum contristavit, sed etiam vos omnes ex parte,* id est, saltem aliquatenus, ita ut vos non accusem, quasi delicto consentientes. D. tamen Chrysostomus aliter hanc ultimam partem, *ut non onerem*, explicat, id est, dixi, *ex parte*, non quod vos minore inde morem acceperitis, quam ego, sed ne illum, qui stuprum perpetravit, nimium onerem. Ut indulgentius cum eo agerem, dixi, *ex parte*.

VERS. 5. — *Si quis autem contristavit, non me, scilicet solum, contristavit fornicarius, de quo Epist. 1, c. 5, sed ex parte;* quia mecum multos alios bonos contristavit, ait Anselmus: qui cum excommunicatum à me, à ceteris suo cum objurigatione eiecerunt. *Ut non onerem omnes vos, hic infamia et suspicione, quasi putem non esse nullus qui longiore adhuc poenam incestum. Priori enim Epistola, cap. 5, videbatur omnes culpasse quasi consentientes vel dissimulantes illum incestum: Et vos, ait, inflati estis, et non magis luctum habuistis.*

VERS. 6. — *Sufficit illi qui injusmodi est, etc. Haec, illa publica scilicet separatio et confusio, qua à tota Ecclesia ejectus est incestuosus. Sufficit illi tali, scilicet ei qui Ecclesiam contristavit. Sufficit, inquam, pro satisfactione sui delicti: ita nimirum, ut, quamvis enormitas facinorosi poenam longè majorem ac diuturniorem meriti postulet, reliquum tamen poenae per*

VERS. 6. — *Sufficit illi, etc.* Nec eum nominat, nec peccati illius mentionem facit, quia penitentem vult indulgentiam impertiri. A Corinthiis, Apostolo jubente, in prima Epistola publice correptus, damnatus et excommunicatus fuerat incestuosus ille; sed quia ad mentem rediit, et sinceram penitentiam crimen agnovit, eum penitentem vult Apostolus ab excommunicatione absolvi et in pristinum statum resiliit.

SUFFICIT ILLI, qui vos et me contristavit; id est, incestuosus, sufficit ad poenam pro delicto suo satisfactoriam, publica oburgatio, confusio, et ab Ecclesia ejectio, quae à vobis congregatis facta est.

SUFFICIT, attentà illius infirmitate; et spectatà illius penitentia, quae magna fuit; cum timeat Apostolus, ne nimio moreore absorbeat. Hinc discit penitentiam satisfactoriam esse corporis et animae viribus proportionandas. Animadvertit et hic indulgentiarum originem. Sic enim sufficit incestuosus penitentia, ut fiat tamen ei condonatio: indulgentia et relaxatio conceditur, ut patet ex versu sequente.

VERS. 7. — *ITA UT E CONTRARIO...*; scilicet, velim ut ipsi jam penitentem et humiliato cononeis: scilicet impositam ei poenam remittentes, eumque in pristinum statum restituentes.

ET COSOLEMINI, omnia ei amoris signa exhibentes: ne fortè immo dico moreore obruatur, demergatur, et in barathrum desperationis cadat, et à fide deficiat. Seu, ut ait Ambrosius, et post eum S. Anselmus, ne diutius videns se à cunctis sperni, quasi qui locum, apud Deum, jam non habeat. Hoc est enim: à majori tristitia absorberi, desperante de se, converti ad adiuvanda peccata, quibus gravatus absorbeat morte secundà.

VERS. 8. — *PROPTER QUOD...*, ne scilicet absorbeat. **OSSEGO** vos... non ut praeceptor imperat, sed ut advocatus rogat, Corinthiis in judiciaria sede positus, ait D. Chrysostomus. Illis ergo loquitur velut iudicibus, quorum suffragio vult incestuosum excommunicatum, sed penitentem, publicè absolvi; eos rogat velut patronus.

UT CONFIRMETIS; *Grec.*, *επιβεβαιωσθε*, confirmare, id est, publico decreto, et in publico Ecclesiae vestrae cœtu, ratam, firmanque faciatis vestram in eum charitatem.

indulgentiam ei condonetur. Hinc patet eum post excommunicationem penituisse. Unde laxat et absolvit eum Apostolus hic.

VERS. 7. — *Ita ut e contrario magis donatis, et consolentini. Donare pro condonare, remittere, gratiam debiti facere. Sensus est: Ita ut e contrario, id est, loco severitatis quâ longiore adhuc poenam exigere posses, potius ut vos oportet lenitate et indulgentia, quâ condonatis ac remittitis quidquid ei poenae reliquum est.*

VERS. 8. — *Propter quod obsecro vos, etc.*, id est, ut publico Ecclesiae consensu declaratis vos deno-

Kople sunt comita, ait Erasmus: hinc *επιβεβαιωσθε* hic significat in publico Ecclesiae cœtu declarare. Rogat itaque ut publico Ecclesiae cœtu, eum ut fratrem dearent et suscipiant. Quasi diceret, unite membrum corpori, adjuvate ovem gregi, vehementem animi affectum ei ostendite, et reseruetur.

VERS. 9. — *IDEO ENIM SCRIPSI VOBIS...* hanc Epistolam, ut experimento cognoscam, an in omnibus obedientes sitis: non modò in amputando, sed etiam in adjuvando, ait D. Chrysostomus. Id est, ut probem an sitis tam alacres in gratia prestanda, quam fideles fuistis in sententia pronuntianda. Sic ergo obsecrat, ut et imperet: vult enim obedientiam. Praecipere poterat, velut apostolus, rogare maluit, sicut patronus; at sic rogat iudices, tanquam advocatus; ut à iudicibus subalternis obediiri velit, tanquam apostolis et Christi vicariis. Docet prelatos auctoritate suâ uti moderate. Docet subditos prelatorum precibus obedire, ut jussionibus.

VERS. 10. — *CUI AUTEM ALIQUID DONASTIS...* *Grec.*, *donatis*, vos condonatis, pro condonatis; seu, ut ait Tertullianus, donaveritis. *Syr.*, *cui verò remittitis. Arab.*, *et culpam quam condonabitis.*

ET EGO, vobis animo praesens, condono; quasi diceret, sicut in priori Epistola, cap. 5: *Congregatis vobis et spiritu meo,* illum excommunicavi; ita me vobis nunc adjuvo, ut quod condonatis, ego condonem.

NAM ET EGO QUOD DONAVI, SI QUID DONAVI PROPTER VOS, IN PERSONA CHRISTI. Sicut auctor fui poenae, sic et promotor sum indulgentiae. Et id quidem propter vos, ut exemplo meo discatis lenitate non minùs uti quam severitate.

IN PERSONA CHRISTI, auctoritate Christi, summi pontificis, cuius vices gero, quique dixit: *Quaecumque solveritis...* Itaque sicut in nomine Domini nostri Jesu Christi, etc., illum tradidi Satanæ, Epistola primâ, cap. 5, v. 4 et 5; sic in eodem nomine et auctoritate, vobis congregatis praesens, illi condono.

VERS. 11. — *UT NON CIRCUMVENIAMUR...*, id est, lum pro fratre completi.

VERS. 9. — *Ideo enim scripsi,* scilicet hanc Epistolam, ut confirmetis in illum charitatem, ut praecessit. *Ut cognoscam experimentum vestrum, an in omnibus obedientes sitis,* ut videam, utrum, sicut obedistis in eo excommunicando, sic et obedistis in recipiendo.

VERS. 10. — *Cui autem aliquid donastis, et ego,* Cui gratiam et remissionem fieri per Titum rogastis, et ego, scilicet donari illi, et condonari rogo. Ita Theodoretus.

Nam et ego quod donavi, si quid donavi, propter vos, in persona Christi. hoc autem in persona Christi, non est aliud quam nomine, vice et auctoritate Christi: cuius scilicet personam Paulus gerebat; q. d.: Condono vice et auctoritate Christi, cuius personam gero, qui dixit: *Quidquid solveris super terram, erit solutum et in caelo.*

VERS. 11. — *Ut non circumveniamur à Satanâ;* ne decipiamur, ut scilicet fornicarius ille ob nimium rigorem à Satanâ in desperationem impellatur.

Non enim ignoramus cogitationes ejus. Tertullianus, lib. de Pudicitia, cap. 15, legit: *Non enim ignoramus injectiones ejus,* puta rapinas ejus.

decipiamur à Satanâ, sub specie boni, nimirum si ob nimiam nostram severitatem hunc impellat ad desperationem, et abducat à fide; et nos ipsos sic includat laqueis suis. Hoc bene et paucis Ambrosius, ne remedium nostrum fiat ejus triumphus. Dixit in praecedenti versu *donavi propter vos;* hinc videtur quod dicere debuisse, ut non circumveniamini sed dicere maluit, *ut non circumveniamur.* Tùm ut modestiam servet, tum ut praesentiam suam inter illos indicet.

NON ENIM IGNORAMUS... hujus callidi serpentis astutias et dolos, vosque, tum prelatos, tum subditos à Deo conatur abducere. Variæ sunt et oppositæ ejus in nos machinationes, modò illecebris, modò desperatione; modò nimia lenitate, modò nimia severitate nos impugnat. Hoc bene D. Thomas expressit dicens: *Diabolus enim multos deceptis, quosdam, scilicet, trahendo ad peccatorum perpetrationem; quosdam verò ad nimiam contra peccantes rigiditatem; ut si non potest eos habere pro perpetratione facinorum, saltem perdat, quos jam habet, per prelatorum austeritatem, qui eos non misericorditer corrigentes, in desperationem inducunt; et sic nos perdit, et illos diaboli laqueis includit.*

VERS. 12. — *CUM VENISSEM AUTEM TROADEM...* Rediit ad itineris sui narrationem, eisque declarat quò ierit, cum decrevisset ad eos non ire. Epheso egressus ivit Troadem, Phrygiae minoris urbem, in littore Helle-sponti. An Troas, sit Troja famosa, multi affirmant. Promondus, ex Act. 20, v. 6 et 15, colligit quòd Troas sit urbis littoralis, Troja verò aliquanto spatio distabat à terra; erat tamen, inquit, in eadem Phrygia minore.

PROPTER EVANGELIUM CHRISTI, id est, praedicandi Evangelii gratia.

ET OSTIUM, id est, etsi magnus patuerit aditus ad Evangelium propagandum; seu magna mihi spes affligeret multos acquirendi Christo.

VERS. 13. — *NON HABUI REQUIEM SPIRITUI...*, id est, in animo meo.

Cum venissem autem Troadem, propter Evangelium Christi, subaudi praedicandum, et ostium (aditus magnus) mihi apertum esset in Domino, in negotio Domini, scilicet ad propagandum ejus Evangelium. Ita Anselmus.

VERS. 15. — *Non habui requiem spiritui meo (in spiritu, id est, in animo meo) eo quòd Titum invenierim Titum fratrem meum, in Evangelio praedicando adiutorem et socium.* Primasius hanc affert causam, cur Tito non invento requiem Apostolus non habuerit: quia per Titum, quem Corinthum miserat, expectabat ut sibi nunticaret an Corinthii jam se correxissent. Requiem ergo spiritus Pauli non habebat, eo quòd Titum non invenisset, scilicet Corintho reversum: ut ejus relatu certior de rebus Corinthiorum fieret. Et hinc Apostolus scribit, ait Primasius, ut intelligant ipsum omnia propter charitatem fecisse. Ergo quòd dicit tale est: Postquam Epheso digressus veni Troadem Evangelii causa, quamvis in cà urbe spes copiosè fructus appareret, adhuc tamen rerum vestrarum curâ ac sollicitudine tenebar, ut illic non putarem mihi subsistere, eo quòd Titus quem à vobis expectabam, non advenisset.

Sed valefaciens eis, profectus sum in Macedoniam,

EO QUOD NON INVENERIM... ibi Titum, quem Corinthio expectabam, et à quo sperabam me cognosciturum Ecclesie vestre statum.

SED VALIFICENS EIS... Hinc rerum vestrarum sollicitus, fratribus Troade commemorantibus valedixi. Nimirum illis instructis, rebusque ad illos spectantibus ordinatis; vel forte aliquibus discipulis ibi relictis, qui ostio illo aperto; pergerent, ait Fromondus.

PROFECTUS SEMIN MACEDONIAM, Titum expectaturus, et ab eo Ecclesie vestre statum citius agnoscuturus. Ille omittit Apostolus, quod in cap. 7, v. 5, dicit; scilicet, quod in Macedonia omnem passus sit intus et foris tribulationem; sed de ea, ejusque effectu, Deo gratias agit.

VERS. 14. — DEO AUTEM GRATIAS, QUI SEMPER TRIUMPHAT NOS... Hebraismus est, significans: Qui per Christum nos semper facit triumphare; seu, qui per Christum facit, non solum ut omnia adversa superemus, simulque in persecutionibus victores, sed etiam post praelium et victoriam reddidit illustriores.

ET ODOREM SOTTITIE SUE... id est, et suavem seu benefragrantem sui cognitionem, id est, familiam Evangelii sui.

PER NOS, equidem concussos, sed nunquam dejectos quaquaversum diffundit, in omni loco. Quo magis conteruntur et concutiuntur aromata, eo majorem spirant fragrantiam; sic et nos, quo magis concutimur, et persecutionibus contemur, eo suaviorem et abundantiorum Dei Evangelique Christi spargimus odorem.

Colligenda.

Hinc collige quod passio martyrum sit triumphus et martyrum, et Dei, et Christi. Quid enim est triumphus? Imperatoris victoris progressio in publicum cum trophæis, aliisque victorie signis. Ergo passio martyrum, triumphus est martyrum, quia per eam de carne, mundo et diabolo victores, martyrii sui instrumentis, quasi trophæis, illustres et conspicui, publice coram omnibus triumphum agunt. Ergo passio martyrum, triumphus est Dei; quia per eam odor Dei bene olens, suavis et bene fragrans ejus notitia diffunditur. Ergo passio martyrum, est Christi triumphus; quia per eam Evangelium Christi disseminatur; fides perfidiam vincit; Titum illic expectaturus, et ex eo de vobis aliquid certi cogniturus.

VERS. 14. — Deo autem gratias, qui semper triumphat nos in Christo. Triumphat, id est triumphare facit. Ita Ambrosius, Anselm. Videtur Apostolus in Macedonia acres persecutiones perferuisse. Unde e. 7 dicit se ibi omnem tribulationem passum: foris pugnas, intus timores; sed Dei gratia hæc omnia superavit cum gloria et triumpho. Triumphus enim Dei est, inquit Hieron., passio martyrum pro Christi nomine, cruciorum effusio, et inter tormenta letitia.

Et odorem notitiae suae manifestat per nos in omni loco. Odor notitiae Dei, id est, famæ ejus, à nobis quam longissime diffunditur.

VERS. 15. — Quia Christi bonus odor sumus Deo, etc. Nominis Christi in omni loco bonus odor sumus Deo: et predicationis nostrae longè latèque

cit et veritas mendacium. Deus ergo per passiones martyrum et ipsos martyres facit triumphantes, et ipse per eos triumphat.

VERS. 15. — Quia Christi bonus odor... id est, bona fama, verbo, exemplo, patientia.

Deo, id est, ad Dei gloriam, vel Deo in odorem suavitatis, sicut hostiae et thymiamata veteris legis dicebantur offerri Deo, in odorem suavitatis.

IS QUI SALVI FIUNT... ET IS QUI CREDUNT ET SALVI FIUNT; ET IS QUI CREDERE NOLENTES, in sua infidelitate PERIUNT. Tanquam thuribula incensa, spargimus, quocumque incedimus, spirituales fidei christianae odorem, et credulis prædicamus et incredulis; quia, quantum ad nos atinet, volumus, sicut et Deus, omnes salvos fieri. Hunc eundem christianae fidei odorem ubique et nostris passionibus spargimus. Quasi unguentorum ampullæ sumus; quanto magis fragrimus, tanto ampliorum odorem Dei et Christi diffundimus ad omnes.

VERS. 16. — ALIIS QUIDEM ODORE MORTIS... malis quidem hic odor est mortifer et mortem afferens, sed occasionaliter, non nostro, sed eorum vitio. Bonis autem est odor vite; et vitam afferens, sicut fragrantia unguenti columbæ vegetat, scarabæum necat, ait Oecumenius. Sicut odor florentium vinearum homines recreat, serpentes necat, ait D. Thomas. Sicut lumen solis oculos sanos recreat, debiles cruciat. Sicut ignis aurum purgat, stipulam absumit. Sic fama de Christo sparsa, bonis est odor vivificus, spirituales vitam impertiens; malis est odor mortifer; non ex se, est enim odor vite; sed eorum vitio, quia vitam respiciunt; seu, ut ait Christus, quia dilexerunt magis tenebras, quam lucem.

ET AD HÆC QUIS TAM IDEONEUS? GRÆC., ad hæc quis idoneus? Syr., et ad hæc quis erit idoneus? D. Chrysostomus, gratiæ profectio id est, hoc totum Christi est; nihil est quod nobis arrogemus; ideam ait D. Chrysostomus.

QUIS TAM IDEONEUS? Aliqui, tam, putant additum: alii volunt quisnam, in quis tam conversum. Sensus est: Quis sicut par est, idoneus est, ut ubique Christi bonus sit odor? quasi diceret: Quam pauci reperiantur tam idonei! vel juxta Vulgatam: Quis tam idoneus, quam nos apostoli?

VERS. 17. — NON ENIM SENSUS Sicut plurimi... Exspirat fragrantia; ita Hier. Bonam Christi famam verbo et exemplo spargimus in honorem Dei, apud omnes, non eos solum qui credunt et salvi fiunt, verum etiam qui credere nolentes percutiunt.

VERS. 16. — Aliis quidem odor mortis in mortem, aliis autem odor vite in vitam. Sicut fragrantia unguenti columbæ vegetat, scarabæum necat, ut ait Oecum., sic et lumen solis oculos sanos recreat, debiles offendit; et ignis aurum purgat, stipulas absumit: et ipse Christus alius in ruinam, aliis in resurrectionem positus est: Luc. 2.

Et ad hæc quis tam idoneus? Quasi dicit: Quam pauci tam idonei ministri, qui ubique sunt bonus odor Christi! Ita Ambrosius.

VERS. 17. — Non enim sumus sicut plurimi, adulterantes verbum Dei. Adulterantes, id est, quod sincerum est, corruptantes. Adulterat ergo verbum Dei, qui

bono Christi odore, de quo in versu præcedenti, occasione sumit sese contra falsos doctores defendendi: suam ergo hic resumit apologiam, quam usque ad cap. 8 tenuit.

NON ENIM SUMUS Sicut plurimi ADULTERANTES. Græcè, *cauponantes*. Syr., qui *miscunt sermonem Dei*. Cauponari est, cum quis vinum adulterat: cum quis pecunia id vendit, quod gratis dare debet, D. Chrysostomus. Ferit hic falsos doctores, qui falsificabant Evangelium, et ad questum abutebantur verbo Dei.

ADULTERANTES, id est, falsificantes, vitantes.

Cauponantes, id est, veris falsa miscentes, ut caupones qui vina corrumpunt per commixtiones. Hi falsi doctores christianismum judaismi admixtionem adulterabant.

SED EX SINCERITATE... Illorum falsificationi suam opponit sinceritatem; sed sincerè, purè, sine admixtione.

Sicut ex Deo, seu à Deo accepti; seu sicut ex Deo processit.

Coram Deo. Deum præ oculis habentes, quasi spectante Deo.

IN CHRISTO LOQUIMUR, seu prædicamus. Non in sapientia, seu eloquentia seculari, ut dixit in primo capite, v. 12, sed in Dei gratia, in Christo, id est, Christi gratiæ inmixtus, et eloquentiæ, quam dat Spiritus sanctus. Non nostrâ sapientia, ait D. Chrysostomus, et eruditione, sed illius potentia afflatus. Vel tanquam in Christi personâ, et vice Christi.

veritati falsitatem conjungit. Unde S. Gregor., 22 Moral., c. 17: Adulterari, inquit, verbum Dei, est aut aliter de illo sentire quam est, aut ex eo non spirituales fructus, sed adulterinos fetus querere laudis humane; ex sinceritate verò loqui, est nil aliud in eloquio quam oportet, scilicet auctoritatis et creatoris gloriam querere.

Sed ex sinceritate, sed sicut ex Deo, coram Deo in

Corollarium pietatis, seu in hoc capite ad pietatem maxime notanda, et ad praxim redigenda.

1° Omnis praelatus ex primis hujus secundi capitis versibus discat, et imitetur miras apostolicæ charitatis artes, quibus animas sibi commissas Christo lucratur. Vide v. 2, 3, 4, in commentario. Sit pater et medicus, v. 4. Diligat, et ex charitate agat, v. 4. Auctoritate suâ moderatè utatur, v. 9. Astutias diaboli varias caveat, v. 11.

2° Concionator apostolicus ex ultimis hujus capitis

CAPUT III.

1. Incipimus iterum nosmetipsos commendare? aut numquid egemus (sicut quidam) commendationis epistolæ ad vos, aut ex vobis?

2. Epistola nostra vos estis, scripta in cordibus nostris, quæ scitur et legitur ab omnibus hominibus:

3. Manifestati quod epistola estis Christi, ministrata à nobis, et scripta non atramento, sed spiritu Dei vivi; non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus.

Observatio moralis

Ex hoc versu discat bonum et malum concionandi modum. Ille verus apostolus est, et bonus præco, qui veritatem evangelicam purè et sine permissioe, sive eloquentiæ affectate; sive intentionis lucri temporalis. Sed sincerè, sicut à Deo, processit.

Coram Deo, quasi qui in conspectu Dei viventis, omnia videns, cor et renes penetrans, loquitur.

IN CHRISTO, Christi nomine, tanquam ejus legatus ac vicarius. Ille autem est caupo, non apostolus; nec predicator, qui falsa veris miscet, qui ad questum habet Evangelium; qui eloquentiæ seculari affectatâ, et ad placendum populo, prædicat. Qui de Deo loquitur, non quasi presente, sed quasi absente; de Deo non cogitans, Deum non querens, nec aspiciens; nec ejus oculos veritus. Qui non in Christo, de Christo loquitur; sed in semetipso, sibi confidens, sibihi complacens, semetipsum prædicans et querens. Itaque recordetur concionator evangelicus: 1° se Dei legatum, à Deo missum, et in Dei nomine loqui: verbum ergo Dei prædicat, sicut à Deo processit, Dei voluntate sincerè annuntiet, purè reddat et integrè quod à Deo profectum est, et accipit; 2° se coram Deo vivente loqui. Deo spectante, audente, tanquam sub ejus oculis et auribus: veritate ergo oculos Dei, nihil dicat quod non possit subire examen Dei; 3° se in Christo loqui, in ejus Spiritu; in ipso confidat, in ejus gratiâ imitatur; speretque sibi datum iri quid loquatur

Christo loquimur. Loquitur verbum Dei ex sinceritate, qui neque Dei verbum adulterat admixtione alienæ doctrinæ, neque eo abutitur ad questum aut gloriam humanam, coram Deo, vel in conspectu Dei. In Christo, pro, in Christi veritate, fidelitate, et sinceritate, scilicet loquitur et prædicat. Aliter S. Chrysostomus: In Christo, inquit, id est, per Christum et Christi gratiam.

1. Commencérons-nous de nouveau à nous relever nous-mêmes? et avons-nous besoin, comme quelques-uns, que d'autres nous donnent des lettres de recommandation envers vous, ou que vous nous en donniez envers les autres?

2. Vous êtes vous-mêmes notre lettre de recommandation qui est écrite dans notre cœur, qui est reconnue et lue de tous les hommes;

3. Car vous faites voir que vous êtes la lettre de Jésus-Christ, dont nous avons été les secrétaires; et qui est écrite, non avec de l'encre, mais avec l'Esprit du Dieu vivant; non sur des tablettes de pierre, mais sur des tablettes de chair, qui sont vos cœurs.